

เปิดภูมามสุภาพของแล็กคอฟฟ์ และหลักการความสุภาพของลีช กับการศึกษาพฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนถึงความสุภาพในวัฒนธรรมตะวันออกได้จริงหรือ*

Uncover Lakoff's Rules of Politeness and Leech's Politeness Principle and Their Applicability to Study Communicative Behaviour Reflecting Politeness across Eastern Cultures?

ณัฐนา ลีพรัตนรักษ์ (Nattana Leelaharattanak)^{**}

บทคัดย่อ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาความสุภาพหรือหน้าตาได้รับการนำเสนอโดยนักภาษาศาสตร์หลากหลายคน หนึ่งในทฤษฎีแรกๆ ที่ได้รับความสนใจ ได้แก่ กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ และหลักความสุภาพของลีช ซึ่งได้รับการพิสูจน์ในระดับหนึ่งว่าสามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนความสุภาพในระดับประโยคในวัฒนธรรมตะวันตกได้ แต่คำถามคือ ทฤษฎีดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ได้ ในวัฒนธรรมตะวันออกได้จริงหรือไม่ บทความฉบับนี้จึงประสงค์ที่จะพิสูจน์คำถามดังกล่าว และเปิดเผยจุดแข็งจุดอ่อนของทฤษฎีทั้งสอง ผลจากการทบทวนวรรณกรรมและการวิพากษ์ ได้เปิดเผยว่า แทบจะไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนถึงความสุภาพในวัฒนธรรมตะวันออกที่ประยุกต์ใช้กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ และหลักความสุภาพของลีช จึงขาดหลักฐานมากพอที่จะสรุปได้ว่าทฤษฎีดังกล่าวสามารถใช้วิเคราะห์พฤติกรรมสื่อสารของชาวตะวันออกได้จริง โดยเฉพาะในวัฒนธรรมไทย และมีแนวโน้มว่าทฤษฎีทั้งสองจะไม่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริง เนื่องจากทฤษฎีทั้งสองขาดมุมมองที่เกี่ยวข้องกับลักษณะเฉพาะของภาษาตะวันออกที่มักจะถูกเชื่อมโยงกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม เช่น ในภาษาไทย จีน และญี่ปุ่น

คำสำคัญ : ความสุภาพ หน้าตา วัฒนธรรมตะวันออก

---

^{**} อาจารย์ ดร.ณัฐนา ลีพรัตนรักษ์ ประจำสาขาวิชาการจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Dr. Nattana Leelaharattanak, an English lecturer of the Business Management and English Program at the Faculty of Management Science, Silpakorn University, Email addresses nattana@ms.su.ac.th; nune039@gmail.com_Tel: +66(0)3259-4043-50 (ext. 41408)

Abstract

There have been several theories of politeness proposed by the number of linguists. Some of those theories that were in focus included Lakoff's Rules of Politeness and Leech's Principles of Politeness (PP). They were proven regarding their applicability to study communicative behaviour related to politeness at the sentence level across Western cultures. The question is whether it is applicable to explore communicative behaviour reflecting politeness across Eastern cultures. This paper aims to scrutinize this question and reveal both strengths and weaknesses of those theories. The critical suggestions after reviewing the literature indicated that there has hardly been any research in the study of politeness across Eastern cultures that applied either Lakoff's Rules of Politeness or Leech's PP. Therefore, there is insufficient evidence to warrant that those theories are truly applicable to the study of politeness across Eastern cultures, in particular in Thai culture. Instead, it is likely to say that they seem inapplicable to the study of politeness across Eastern cultures because of their absence of awareness of specific linguistic features related to socio-cultural norms broadly found in several Eastern languages such as Thai, Chinese and Japanese.

Keywords: politeness, face, Eastern cultures

บทนำ

ทฤษฎีความสุภาพหลายๆ ทฤษฎีเริ่มกำเนิดมาจากนักภาษาศาสตร์ผู้ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจมาจากหลักการความร่วมมือของไกรซ์ (Grice's Cooperative Principle) (Grice, 1975) ซึ่งหลักการความสุภาพนี้เองที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมในหลายๆ สถานการณ์ ผู้พูดไม่ปฏิบัติตามหลักการความร่วมมือของไกรซ์ (สุจริตลักษณ์ ดีผดุง, 2552) ทฤษฎีเหล่านั้น ได้แก่ กฎความสุภาพของแอลลีคคอฟฟ์ หรือ Lakoff's Rules of Politeness หลักการความสุภาพของลีช หรือ Leech's Politeness Principle และทฤษฎีความสุภาพ ของบราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson) เป็นต้น แม้ว่าทั้งสามทฤษฎีจะยึดแนวคิดของหลักการ ความร่วมมือของไกรซ์ในการพัฒนาทฤษฎี แต่ทว่ากลับไข่มุมมองที่แตกต่างกัน โดยเฟรเซอร์ (Fraser, 1990) จัดจำพวกกฎความสุภาพของแอลลีคคอฟฟ์ และหลักการความสุภาพของลีช อยู่ในกลุ่มทฤษฎีที่มองหลักการตามการสนทนา (conversational-maxim view perspective) ในขณะที่ทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และ เลวินสันอยู่กลุ่มทฤษฎีที่มองตามหลักการรักษาหน้า (face-saving view perspective)

นอกจากนี้แม้ว่าทฤษฎีทั้งสามจะมีจุดกำเนิดเดียวกัน และได้รับการจำแนกประเภทว่าเป็นทฤษฎีความสุภาพที่อยู่บนหลักของวจนปฏิบัติเหมือนกัน แต่ทว่ามีเพียงทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสันที่ได้รับความสนใจนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในการตรวจสอบวจนกรรมประเภทต่างๆ เช่น พิเลกการ์ด (Pilegaard, 1997) ใช้ศึกษากลิวิธีแสดงการขอร้องในการสื่อสารทางธุรกิจด้วยการเขียนในบริบทประเทศสหราชอาณาจักร หรือฮอบบส์ (Hobbs, 2003) ใช้เปรียบเทียบกลวิธีความสุภาพที่ใช้ใน

การฝากข้อความเสียงระหว่างผู้ชายและผู้หญิง ส่วนภูกัญญา (Phukanchana, 2004) ใช้สำรวจกลวิธีการแสดง ความไม่เห็นด้วยในวัฒนธรรมไทย ในขณะที่พานโพธิ์ทอง (Panpothong, 2001) ใช้ตรวจสอบวิธีการตอบกลับ การแสดงความซาบซึ้งใจ เป็นต้น นอกจากนี้ทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสันยังได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ กับทฤษฎีอื่นๆ เช่น ในกรณีวิจัยของปาจริย์ นิพาสพงษ์ (2552) ผู้ซึ่งศึกษาเรื่องระดับและรูปแบบความตระหนักเชิงวิจันปฏิบัติศาสตร์ของผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวไทยและเจ้าของภาษาชาวอเมริกัน ในทางตรงกันข้ามกฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ และหลักการความสุภาพของลิชกลับไม่ได้อยู่ในความสนใจ โดยเฉพาะในหมู่นักภาษาศาสตร์จากฝั่งตะวันออก ทั้งๆ ที่กำเนิดมาก่อนทฤษฎีของบราวน์และเลวินสัน

ด้วยเหตุนี้บทความวิชาการฉบับนี้จึงประสงค์จะประเมินและวิพากษ์กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ และหลักการความสุภาพของลิช ในประเด็นความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ภาษาในแง่มุมต่างๆ โดยเน้นภาษาที่มาจากวัฒนธรรมตะวันออก เช่น ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย เป็นต้น พร้อมทั้งแจกแจงจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละทฤษฎี โดยถัดจากนี้จะเริ่มประเมินและวิพากษ์กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ก่อน

กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ (Lakoff's Rules of Politeness)

จุดกำเนิดของกฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ คือ ภาษาศาสตร์ปริวรรต (generative linguistics) (ซึ่งมีมุมมองทั้งด้านวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์) แล็กคอฟฟ์ได้นำเสนอโครงสร้างที่สร้างบนพื้นฐานของ ความสามารถในการใช้กลวิธีในการสื่อความหมาย หรือ pragmatic competence อันได้แก่ ต้องชัดเจน ต้องสุภาพ และต้องสอดคล้องกับหลักความร่วมมือของไกรซ์ (Grice's Cooperative Principle) (หรือที่แล็กคอฟฟ์เรียกว่า “กฎการสนทนา (rules of conversations)”) แล็กคอฟฟ์ (Lakoff, 1973b) กล่าวว่าความสุภาพเกิดขึ้นเมื่อการถ่ายโอนข้อมูลตรงๆ มีความสำคัญน้อยกว่าสถานภาพทางสังคมของผู้พูดเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กัน นอกจากนี้แล็กคอฟฟ์ได้ขยายแนวคิดเกี่ยวกับกฎทางไวยากรณ์และวิจันปฏิบัติเข้าสู่ กฎความสุภาพ (Fraser, 1990) กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ (1) ห้ามบังคับ (Don't impose) (2) ให้ทางเลือก (Give options) และ (3) ทำให้ A รู้สึกดี เป็นมิตร (Make A feel good-be friendly) กฎเหล่านี้ บางครั้งอาจจะเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน และบางครั้งอาจจะขัดแย้งกัน กล่าวคือ คนๆ หนึ่งอาจจะเลือกอย่างหนึ่ง และอาจจะทิ้งอีกอย่างหนึ่ง (Lakoff, 1973b) กฎเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าสำหรับแล็กคอฟฟ์แล้วความสุภาพดูเหมือนจะสัมพันธ์กับการจำกัดการบังคับให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และกระชับความสัมพันธ์ให้เข้มแข็ง ทั้งสองประการได้บอกเป็นนัยถึงการคำนึงถึงหน้าตา แม้ว่าแล็กคอฟฟ์ไม่ได้เชื่อมโยงกฎของเธอกับความสุภาพอย่างเปิดเผย

อย่างไรก็ตาม กฎของแล็กคอฟฟ์ดูเหมือนจะยังเป็นที่เคลือบแคลงใจและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในหลายๆ ประเด็น ประการแรก กฎของแล็กคอฟฟ์คำนึงถึงแต่มุมมองของผู้ฟัง แต่กลับละเลยผู้พูด (Karafoti, 2007) ประการต่อมาคือ กฎของแล็กคอฟฟ์มุ่งเน้นเรื่องรูปแบบของคำศัพท์และไวยากรณ์มากเกินไปการมุ่งเน้นที่ประเภทของลักษณะทางรูปแบบภาษาเป็นเบื้องต้นแสดงให้เห็นถึงการแบ่งประเภทความสุภาพและความไม่สุภาพที่มีมาแต่กำเนิด สำหรับแล็กคอฟฟ์ (Lakoff, 1973b) ความสุภาพจะปรากฏในสถานการณ์ที่เป็นทางการ ผ่านการใช้คำศัพท์เฉพาะทางเทคนิค และสำนวนภาษาที่ไม่ระบุผู้กระทำกริยา (passive) และไม่เน้นการมีตัวตน (impersonal) เช่น การประชุมเชิงวิชาการทางการแพทย์ ที่ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมมักจะใช้คำศัพท์เฉพาะทาง การแพทย์ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างที่ไม่ระบุผู้กระทำกริยา และไม่เน้น การมีตัวตน ตามหลักไวยากรณ์นั้น ถูกใช้

เพื่อหลีกเลี่ยงการกล่าวถึงผู้กระทำ (agents) (Watts, 2003) และกล่าวโดยทั่วไป โครงสร้างดังกล่าวมักจะพบทั้งในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ความหมายของโครงสร้างเหล่านี้ซึ่งสัมพันธ์กับการแสดง ความสุภาพนั้นไม่เสถียรกับระดับสถานการณ์ที่เป็นทางการ ตัวอย่างเช่น คุณหมอกคนหนึ่งกล่าวกับคุณหมออีกคนหนึ่งในงานสัมมนาคณะกรรมการประจำปีว่า “คุณถูก ไล่ออกจากโรงพยาบาลกรุงเทพหรือ” หากพิจารณา ประโยคนี้ตามแนวคิดของแกล็กคอฟฟ์แล้วนั้น ประโยคนี้ได้ชี้ถึงความสุภาพของผู้พูดที่มีให้กับผู้ฟัง เนื่องจากมัน ประกอบด้วยการใช้โครงสร้างที่ไม่ระบุผู้กระทำกริยาในสถานการณ์ที่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ความหมายของ ประโยคนี้ก็กลับตรงกันข้ามกับกฎของแกล็กคอฟฟ์ ในงานสัมมนาคณะกรรมการประจำปีที่เกี่ยวข้องจำนวนมากใน ที่ทำงานเดียวกันมารวมตัวกัน ผู้ฟังที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์จะได้รับผลกระทบจากคำพูดและรู้สึกอับอาย สถานภาพ ทางสังคมของผู้ฟังคนนั้นไม่ได้รับการยกย่องและไม่ได้รับการคำนึงถึงเหมือนอย่างแกล็กคอฟฟ์ได้กล่าวอ้างไว้ ในทางตรงกันข้าม แม่คนหนึ่งได้พูดกับลูกของตัวเองหลังจากอ่านจดหมายฉบับหนึ่งที่ส่งมาที่บ้านว่า “แอนนา ลูก ได้รับเลือกให้เป็นตัวแทนของโรงเรียนเพื่อไปแข่งขันคณิตศาสตร์” ประโยคนี้ไม่ได้ชี้ถึงความสุภาพตามมุมมองของ แกล็กคอฟฟ์ เนื่องจาก ผู้พูดใช้โครงสร้างที่ไม่ระบุผู้กระทำกริยาในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ อย่างไรก็ตาม ประโยคดังกล่าวได้สื่อถึงเนื้อหาในเชิงบวกไปยังผู้ฟัง ดังนั้นคำกล่าวอ้างของแกล็กคอฟฟ์ที่ว่าสำนวนที่ไม่ระบุ ผู้กระทำกริยาและไม่ระบุตัวตนนั้นชี้ถึงความสุภาพแต่กำเนิด (intrinsic politeness) ดูเหมือนว่าจะไม่ถูกต้องนัก นอกจากนี้ ดูเหมือนจะมีหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนคำกล่าวอ้างที่ว่าคำศัพท์ทางเทคนิค (technical terms) มีความเชื่อมโยงกันกับความสุภาพ (Eelen, 2001) รวมทั้งมันไม่สมเหตุสมผลมากพอที่จะกล่าวอ้างว่า ประโยคใดที่ไม่มีการใช้คำศัพท์ทางเทคนิคจะได้รับการพิจารณาว่าไม่สุภาพ โดยทั่วไปจะพบว่าคนปกติอาจจะใช้ คำศัพท์ทั่วไปในชีวิตประจำวันบ่อยมากกว่าคำศัพท์ทางเทคนิค เช่น ใช้คำว่า “war” แทนคำว่า “conflict” ในขณะที่นักการเมืองอาจจะใช้คำว่า “conflict” มากกว่า ถ้าหากว่าเราที่กักตักสนับสนุน การเชื่อมโยงคำศัพท์ เฉพาะทางเทคนิค (technical jargons) เข้ากับความสุภาพว่าเป็นเรื่องจริงตามที่แกล็กคอฟฟ์กล่าวแล้วนั้น ดูเหมือนว่าเรากำลังทักท้วงเอาว่าความสุภาพนั้นถูกกำหนดตามอาชีพของผู้พูดชนชั้นทางสังคม หรือระยะห่างทาง สังคม นั้นหมายความว่าคนที่ทำงานเป็นหมอ ครูบาอาจารย์ และนักการเมือง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีโอกาสและมีความ คำนึงเคยอย่างมากกับการใช้คำศัพท์ทางเทคนิคดูเหมือนว่าจะมีโอกาสสูงที่มักจะถูกมองว่าเป็นคนสุภาพ ในขณะที่คนทั่วไปที่มีโอกาสใช้คำศัพท์ทางเทคนิคน้อย ก็มีแนวโน้มที่จะถูกมองได้ว่าเป็นคนที่สุภาพน้อยกว่า

อีกประการหนึ่ง แกล็กคอฟฟ์ (Lakoff, 1973b) ได้อ้างว่าแนวคิดของเขามีลักษณะที่ประยุกต์ใช้ได้กับ วัฒนธรรมทุกวัฒนธรรม แม้ว่าเธอจะตระหนักถึงอิทธิพลของธรรมเนียมปฏิบัติตามวัฒนธรรม ที่ส่งผลให้กฎบาง กฎได้รับความสำคัญมากกว่ากฎข้ออื่น การอ้างอิงเช่นนี้ดูเหมือนจะก่อให้เกิดความสงสัยและคำถาม เนื่องจากกฎ ความสุภาพของแกล็กคอฟฟ์ถูกสร้างอยู่บนพื้นฐานของลักษณะไวยากรณ์ของภาษาตะวันตก ได้แก่ ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้กฎความสุภาพของแกล็กคอฟฟ์จึงถูกวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ที่มีความอคติทางวัฒนธรรม และมีลักษณะนิยมตะวันตก (eurocentric) ได้แก่ โครงสร้างไม่ระบุผู้กระทำกริยา (passive voice) โครงสร้างไม่ ระบุตัวตน (impersonality) เป็นต้น แต่ทว่าลองพิจารณาภาษาตะวันออกบางภาษา จะมีลักษณะที่เรียกว่าการชี้ เฉพาะทางสังคม (social indexing) ที่ส่งผลต่อการเลือกรูปแบบ การใช้ภาษา ตัวอย่างเช่น การเลือกใช้คำแสดง การยกย่อง (honorific terms) (Ide, 1989) ในภาษาญี่ปุ่น และการเลือกใช้คำสรรพนามอ้างอิง (pronominal

references) ในภาษาไทย (Khanittanan, 1988; Kummer, 2005) ลักษณะทางภาษาดังกล่าวกลับถูกละเลยในกฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์

ยิ่งไปกว่านั้น กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ขาดการพิจารณาถึงปัจจัยทางบริบท แม้ว่าแล็กคอฟฟ์ (Lakoff, 1973b) จะพยายามเชื่อมโยงระยะห่างทางสังคม (ระดับความเป็นทางการ) และความสนิทสนม (ความเท่าเทียมกันระหว่างคู่สนทนา) เข้ากับความสุภาพและความเป็นมิตร โดยพิจารณาเพียงแค่รูปแบบทางภาษาเท่านั้น ซึ่งปัจจัยทางบริบทนี้มีผลต่อการใช้ภาษาในวัฒนธรรมไทยอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ระบบ คำสรรพนามอ้างอิงในภาษาไทย เป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่ซับซ้อนที่สะท้อนถึงอำนาจและระดับความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างผู้สนทนา โดยระบบดังกล่าวได้มีหน้าที่ทางอรรถศาสตร์ที่ชี้ถึงระดับความสนิทสนมของผู้พูดที่มีให้กับผู้ฟัง ในขณะที่เดียวกันยังแสดงถึงการใช้อำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง หรือการแสดงระยะห่างระหว่างตัวผู้พูดกับผู้ฟัง รวมทั้งคำสรรพนามอ้างอิงดังกล่าวยังประกอบด้วยอารมณ์ของผู้พูดทั้งในด้านบวก ด้านลบ และเป็นกลางที่มีต่อผู้ฟังและ/หรือเนื้อหาที่พูด เช่นเดียวกับคำแสดงการยกย่องในภาษาญี่ปุ่น ระบบคำสรรพนามอ้างอิงในภาษาไทยไม่เพียงแต่มีความเกี่ยวข้องกับการแสดงความสุภาพและความหยابคายในบริบททางสถานการณ์เฉพาะ แต่ยังมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับระบบลำดับชั้นทางสังคมที่เข้มแข็งในสังคมไทย รวมถึงมีความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยทางภาษาศาสตร์สังคม อันได้แก่ เพศ อายุ ระยะห่างทางสังคม เวลาและสถานที่ และตำแหน่งทางสังคม/ทางเศรษฐกิจสังคม (Khanittanan, 1988; Palakornkul, 1975; Sodsongkij, 2006)

นอกจากนี้ แม้ว่าแล็กคอฟฟ์ไม่ได้อธิบายเพิ่มเติมถึงผลกระทบของเพศของผู้สนทนาที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารในบทความที่เกี่ยวกับกฎความสุภาพของเธอ แต่ทว่าเธอได้สะท้อนถึงการตระหนักถึงผลกระทบดังกล่าวในบทความของเธอที่ชื่อเรื่อง “ภาษาและตำแหน่งของเพศหญิง (Language and Woman’s Place)” (Lakoff, 1973a) โดยแล็กคอฟฟ์ได้ชี้ว่าเพศหญิงจะใช้ภาษาสุภาพมากกว่าเพศชายด้วยเหตุผลเรื่องความรู้สึกไม่ปลอดภัย (insecurity) ประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยเรื่องเพศนั้นมีผลต่อความแตกต่างในการใช้ภาษานั้น ได้รับการยืนยันจากฮอบบส์ (Hobbs, 2003) ที่กล่าวว่า เพศหญิงมักจะกล่าวคำชื่นชมขอบคุณและคำขอโทษมากกว่าเพศชาย นอกจากปัจจัยทางวัฒนธรรมแล้ว (Blum-Kulka, 2005; Gu, 1990; Ide, 1989) ยังรวมถึงตัวแปรทางบริบท เช่น กำลัง (power) (Locher, 2004) ระยะห่างทางสังคม (Brown & Gilman, 1960; Brown & Levinson, 1987; Spencer-Oatey, 1996) และสถานการณ์ เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อเชิงบูรณาการต่อการรับรู้และการตีความคำพูดว่าแสดงถึงความสุภาพหรือความหยابคาย ชุน (Chun, 2005) อ้างว่าแนวคิดเกี่ยวกับความสุภาพจะแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม เช่น ชาวเกาหลีจะคำนึงถึงเรื่องกำลังและระยะห่างทางสังคมเมื่อให้คำแนะนำมากกว่าชาวอเมริกัน และกล่าวว่าไม่มีเกณฑ์ว่าความสุภาพที่แท้จริงคืออะไร ไม่มีเกณฑ์ที่เป็นสากลและที่ประยุกต์ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรม

แม้ว่าแล็กคอฟฟ์จะได้นำเสนอแนวคิดในการศึกษาลักษณะของภาษาที่สอดคล้องกับการแสดงความสุภาพ แต่ทว่าตัวอย่างที่เธอได้ให้เพื่ออธิบายกฎความสุภาพของเธอให้กระจ่างนั้นเป็นเพียงการศึกษาในระดับประโยคเท่านั้น ไม่ใช่ระดับการสื่อสารระหว่างบุคคล นั้นหมายความว่า กฎความสุภาพของแล็กคอฟฟ์ไม่เหมาะสมกับการศึกษาคำพูดระหว่างผลัดพูด (turn) ระหว่างคนอย่างน้อยสองคน วัตต์ส (Watts, 2003) ได้ทำทนายว่าคำอธิบายเกี่ยวกับกฎความสุภาพที่แล็กคอฟฟ์ได้ให้ไว้ไม่เพียงพออย่างมากที่จะพิจารณาว่าคนๆ หนึ่งจะพูดคำพูด

ที่สามารถพิจารณาได้ว่าสุภาพหรือหยาบคาย ผู้เขียนเห็นด้วยกับคำวิจารณ์ของ Watts และคิดว่าเป็นคำวิจารณ์ที่สมเหตุสมผล เนื่องจากแทบจะไม่มีงานวิจัยเชิงประจักษ์ที่นำทฤษฎีความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์ไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติเพื่อตรวจสอบความสุภาพที่แสดงออกทางภาษา อีกประการคือ ทฤษฎีความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์อาจจะไม่สามารถตรวจสอบพฤติกรรมการสื่อสารของชาวตะวันตกที่เกี่ยวกับการแสดงความสุภาพและหน้าตาได้ เช่น ชาวไทย เป็นต้น เนื่องจากแเล็กคอฟฟ์มุ่งเน้นที่ไวยากรณ์ของภาษาตะวันตก และละเลยการพิจารณาถึงตัวแปรที่เป็นตัวชี้ทางสังคมที่พบได้ในภาษาตะวันออก

ต่อมานักภาษาศาสตร์ อย่างเช่น ลีช (Leech, 1983) รับรู้และพยายามขจัดจุดอ่อนของทฤษฎีความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์ โดยการนำเสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับความสุภาพ ได้แก่ หลักการความสุภาพของลีช (Leech's Politeness Principle) ซึ่งพัฒนามาบนพื้นฐานของหลักการความร่วมมือของไกรซ์ (Grice's Cooperative Principle) และบทบาทของวัจนปฏิบัติศาสตร์ในการสร้างมุมมองเกี่ยวกับความสุภาพในสถานการณ์ทางสังคมที่หลากหลาย

หลักการความสุภาพของลีช (Leech's Politeness Principle)

จุดกำเนิดของหลักการความสุภาพของลีชคล้ายคลึงกับจุดกำเนิดทฤษฎีความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์นั่นคือ เป็นการผสมผสานระหว่างอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยแนวคิดของแเล็กคอฟฟ์อยู่บนพื้นฐานของภาษาศาสตร์ปริวรรต ในขณะที่กรอบแนวคิดของลีชอยู่บนพื้นฐานของการแยกแยะความแตกต่างระหว่างอรรถศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ แม้ว่าแนวคิดความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์และของลีชถูกสร้างบนพื้นฐานของหลักการความร่วมมือของไกรซ์ แต่แนวคิดดังกล่าวได้ชี้ว่าหลักการความร่วมมือของไกรซ์ไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมการสื่อสารที่การถ่ายโอนข้อมูล มีความสำคัญน้อยกว่าสถานะทางสังคมของผู้สนทนาและความสงบราบรื่นทางสังคมตามลำดับ (Lakoff, 1973b; Leech, 1983) ลีชเชื่อว่าหลักการความสุภาพของเขาช่วยเติมเต็มส่วนที่หลักการความร่วมมือของไกรซ์ไม่สามารถให้เหตุผลได้ ได้แก่ (1) ทำไมคนๆ หนึ่งถึงได้ใช้กลวิธีแบบอ้อมในข้อความเฉพาะข้อความใดข้อความหนึ่ง และ (2) “ความรู้สึก (sense)” และ “แรง (force)” มีความสัมพันธ์กันอย่างไรเมื่อพิจารณาประโยคประเภทที่ไม่ใช่การประกาศ (non-declarative)

โดยส่วนใหญ่แล้ว หลักการความสุภาพของลีช เน้นสิ่งที่เรียกว่า *conversational implicature* หรือ การที่ผู้ฟังจำเป็นต้องสรุปคำพูดของผู้พูด และผู้พูดก็อนุมานเองว่าผู้ฟังเข้าใจในสิ่งที่ตนเองพยายามจะบอกเป็นนัย ประเด็นนี้เหมือนกับทฤษฎีความสุภาพของบราวน์และเลวินสัน แต่ทว่าลีชจะมุ่งความสนใจไปที่ตัวผู้ฟัง ในขณะที่ทฤษฎีของบราวน์และเลวินสันพิจารณาที่ตัวผู้พูด (Watts, 2003) นอกจากนี้ หลักการความสุภาพของลีชมุ่งพิจารณาพฤติกรรมการสื่อสารบนมาตราส่วน (scales) ที่แยกแยะความแตกต่างของความสุภาพ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับประเภทของวัจนกรรมที่นำเสนอโดยเซอร์ล (Searle, 1977)

1) หลักรู้ผ่อนหนักผ่อนเบา¹ (Tact Maxim)

หลักของข้อนี้คือ (ก) ให้พูดถ้อยคำที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดปัญหาหรือความยุ่งยากให้กับผู้ฟังให้น้อยที่สุด และ (ข) ให้พูดถ้อยคำที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ฟังให้มากที่สุด การลดขนาดหรือปริมาณการก่อให้เกิดปัญหาหรือความยุ่งยากให้กับผู้ฟังนั้นสามารถประยุกต์ใช้ได้กับการบังคับ (impositives) (Leech, 1983) (เช่น การสั่ง การขอร้อง การออกคำสั่งแบบทหาร และการโฆษณา) และใช้ได้กับการกล่าวผูกพัน (commissives) (เช่น การเสนอให้ และการสัญญา) หลักที่ตรงข้ามกับข้อนี้คือ หลักความเอื้อเฟื้อ (Generosity Maxim) ซึ่งมีใจความสำคัญว่า (ก) ให้พูดถ้อยคำที่แสดงถึงการเอาประโยชน์ใส่ตนเองให้ น้อยที่สุด และ (ข) ให้พูดถ้อยคำที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นให้มากที่สุด เช่น การให้คำแนะนำ

2) หลักชื่นชมยินดี (Approbation Maxim)

หลักของข้อนี้คือ (ก) ให้พูดถ้อยคำที่เชื่อว่าเป็นการไม่ยกย่องผู้ฟังให้น้อยที่สุด และ (ข) ให้พูดถ้อยคำที่เชื่อว่าเป็นการยกย่องผู้ฟังให้มากที่สุด ถ้อยคำดังกล่าวประยุกต์ใช้กับการกล่าวแสดงออก (expressives) (เช่น การกล่าวขอบคุณ การแสดงความยินดี การขอโทษ การกล่าวโทษ และการสรรเสริญ) และการกล่าวยืนยัน (assertives) (เช่น การตำหนิ การกล่าวอ้าง การรายงาน และการคุยโว) หลักคู่ขนานกับหลักการชื่นชมยินดี ก็คือ หลักถ่อมตน (Modesty Maxim) ซึ่งมุ่งเน้นการให้พูดถ้อยคำที่เชื่อว่าเป็นการยกย่องตนเองให้น้อยที่สุด และให้พูดถ้อยคำที่ถ่อมตัวให้มากที่สุด ดูเหมือนว่าหลักข้อนี้จะพบได้บ่อยครั้งในวัฒนธรรมตะวันออก เช่น วัฒนธรรมญี่ปุ่น มากกว่าวัฒนธรรมของคนทีพูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ (Leech, 1983)

3) หลักความสุภาพอื่นๆ (Other maxims of politeness)

ลีช (Leech, 1983) ได้กล่าวสั้นๆ ว่า “หลักความคล้อยตาม (Maxim of Agreement)” อยู่บนพื้นฐานความคิดที่ว่า ผู้พูดต้องพูดถ้อยคำที่แสดงความเห็นไม่สอดคล้องระหว่างผู้พูดและผู้ฟังให้น้อยที่สุด และให้พูดถ้อยคำที่แสดงความเห็นสอดคล้องระหว่างผู้พูดและผู้ฟังให้มากที่สุด โดยแสดงความเห็นคล้อยตามอย่างชัดเจนกับผู้อื่น รวมทั้งแสดงความเสียใจและแสดงความเห็นคล้อยตามบางส่วนกับผู้อื่นเพื่อเป็นการลดระดับความไม่เห็นด้วย

อย่างไรก็ตาม หลักความสุภาพของลีชถูกท้าทายและวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงกว้างในหมู่นักภาษาศาสตร์ในหลายๆ แง่มุม ประการแรก จำนวนหลักความสุภาพมีได้ไม่จำกัดจำนวน (Fraser, 1990; Márquez-Reiter, 2000) ลักษณะดังกล่าวถูกวิพากษ์วิจารณ์เนื่องจากนักวิจัยดูเหมือนจะสามารถสร้างหลักความสุภาพได้ไม่จำกัดจำนวนเพื่ออธิบายลักษณะทางภาษาที่พวกเขาค้นพบ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักความสุภาพที่ลีชได้กำหนดไว้ ผลการศึกษาที่ใช้หลักความสุภาพของลีชวิเคราะห์ข้อมูลตามความปรารถนาของนักวิจัยนั้นมีแนวโน้มที่จะเป็นความคิดส่วนตัวหรืออัตนัย (subjective)

นอกเหนือจากหลักความสุภาพแล้ว ลีช (Leech, 1983) ได้เสนอมาตราส่วนทางวัจนปฏิบัติที่ชี้ถึงความเหมาะสมซึ่งหลักความสุภาพแต่ละหลักต้องปฏิบัติตามในเหตุการณ์แสดงคำพูด (speech events) ได้แก่ (1) มาตราส่วนการก่อความยุ่งยากและการให้ผลประโยชน์ (the cost-benefit scale) นั่นคือความยุ่งยาก/ผลประโยชน์ของการกระทำที่มีต่อผู้พูดและที่มีต่อผู้ฟัง (2) มาตราส่วนความสามารถในการเลือก (optionality

¹ สุจริตลักษณ์ ตีผดุง (2552: 131) ใช้คำนี้ ในขณะที่ โรม จิรากรกรม (2537:56) ใช้คำว่า “เกณฑ์กลมเม็ด”

scale) ได้แก่ ประเภทของวัจนกรรมที่ถูกใช้ตามตัวเลือกทางภาษาที่ผู้พูดพูดกับผู้ฟัง (3) มาตรการส่วนความอ้อมค้อม (indirectness scale) ได้แก่ ถ้อยคำโดยอ้อมมักถูกพิจารณาว่าสุภาพ เนื่องจากถ้อยคำโดยอ้อมไม่เพียงส่งผลให้ผู้ฟังมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้น แต่ยังช่วยลดกำลังของคำพูดลงด้วย (4) มาตรการส่วนอำนาจ (authority scale) นั่นคือ ถ้อยคำที่วัดระดับว่าผู้พูดมีสิทธิ์บังคับผู้ฟังมากน้อยแค่ไหน และ (5) มาตรการส่วนระยะห่าง (distance scale) ได้แก่ อิทธิพลของความคุ้นเคยที่มีต่อระดับความเคารพ โดยพิจารณาปัจจัยข้างต้น ลิซได้อ้างว่าถ้อยคำโดยอ้อมนั้นสุภาพเสมอหรือสุภาพแต่กำเนิด คำอ้างของลิซดังกล่าวดูเหมือนว่าจะเกินจริง เช่น กรณีของคำพูดที่มีความหมายเชิงประชดประชัน (Watts, 2003) หรืออีกนัยหนึ่งคือ ในสถานการณ์บางสถานการณ์ ความสุภาพไม่ได้สอดคล้องกับการพูดโดยอ้อมเสมอไป นอกจากนี้ ลิซดูเหมือนจะไม่ได้อธิบายอย่างชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการที่ใช้เพื่อให้เหตุผลว่าทำไมถึงมุ่งสนใจไปที่ตัวผู้ฟังในหลักรู้ผ่อนหนักผ่อนเบา (Tact Maxim) มากกว่าหลักเอื้อเฟื้อ (Generosity Maxim) และในหลักชื่นชมยินดี (Approbation Maxim) มากกว่าหลักถ่อมตน (Modesty Maxim) (Márquez-Reiter, 2000) นอกจากนี้ลิซไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าผู้สนทนาสามารถรับรู้ประเภท และระดับความสุภาพที่จำเป็นสำหรับวัจนกรรมอย่างหนึ่งด้วยวิธีใด แม้ว่าเขาได้เสนอแนวคิดโดยพิจารณาความสุภาพที่แสดงออกทางภาษา ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของวัจนกรรมประเภทต่างๆ (Watts, 2003) การประเมินหลักความสุภาพประเภทต่างๆ แตกต่างกันตามแต่ละวัฒนธรรม (Márquez-Reiter, 2000) รวมทั้ง แม้ว่า ลิซ (Leech, 1983) จะตระหนักว่ามีความเป็นไปได้ว่าวัฒนธรรมที่แตกต่างกันก็จะคำนึงถึงหลักความสุภาพประเภทแตกต่างกัน แต่ทว่ากรอบแนวคิดทฤษฎีของเขากลับไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามแต่ละวัฒนธรรม (Márquez-Reiter, 2000) ตัวอย่างเช่น ลองพิจารณาวัฒนธรรมไทย คัมเมอร์ (Kummer, 2005) ตั้งข้อสังเกตว่าหลักถ่อมตนมีบทบาทสำคัญในการแสดงความสุภาพในภาษาไทยมากกว่าหลักอื่นๆ เนื่องจากคนไทยได้รับการหล่อหลอมทางสังคมตั้งแต่เด็กๆ คนไทยจึงแสดงความสุภาพแบบตั้งใจโดยการแสดงความถ่อมตน การพิจารณาหลักความสุภาพในสังคมไทยเช่นนี้ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานน้ำหนักของหลักความสุภาพที่ลิซได้กล่าวไว้

ลิซ (Leech, 1983) ได้กล่าวถึงความสุภาพเชิงลบ (negative politeness) และความสุภาพเชิงบวก (positive politeness) แต่ทว่าได้ให้คำนิยามแตกต่างจากที่บราวน์และเลวินสัน (Brown & Levinson, 1987) ได้ให้ไว้กับคำศัพท์เฉพาะเดียวกันนี้ โดยสำหรับลิซแล้ว ความสุภาพเชิงลบ (negative politeness) หมายถึงความพยายามที่จะลดความไม่สุภาพของวัจนกรรมที่ไม่สุภาพให้น้อยที่สุด ในขณะที่ ความสุภาพเชิงบวก (positive politeness) สะท้อนถึงความพยายามที่จะเพิ่มความสุภาพของวัจนกรรมที่สุภาพให้มากที่สุด การแบ่งประเภทความสุภาพเช่นนี้ส่งผลอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ชี้ว่าความสุภาพและความไม่สุภาพนั้นมีมาแต่กำเนิด หรือที่เรียกว่า “ความสุภาพอย่างสมบูรณ์ (absolute politeness)” ซึ่งหมายถึงระดับความสุภาพนั้นสัมพันธ์กับประเภทของวัจนกรรมที่มีแต่กำเนิด เช่น การสั่ง (ordering) ถูกจัดว่าเชื่อมโยงว่าเป็นวัจนกรรมที่ไม่สุภาพแต่กำเนิด (inherent impoliteness) โดยพิจารณาจากลักษณะภาษาที่ใช้สื่อถึงการสั่ง แต่การเสนอให้ (offering) กลับถูกมองว่าเป็นวัจนกรรมที่สุภาพแต่กำเนิด (intrinsic politeness) นอกจากนี้ ลิซได้อ้างว่ามี “ความสุภาพเชิงสัมพันธ์ (relative politeness)” ซึ่งตรงกันข้ามกับความสุภาพอย่างสมบูรณ์ (absolute politeness) และหมายถึงความสุภาพที่ซึ่งสัมพันธ์กับสถานการณ์เฉพาะสถานการณ์หนึ่ง อีกประการหนึ่ง ลิซได้เชื่อมโยงหลักความ

สุภาพเข้ากับวัจนกรรมที่สัมพันธ์กันทางวัจนปฏิบัติ เช่น กรณีของหลักรู้ผ่อนหนักผ่อนเบา และหลักเอื้อเฟื้อ ความสุภาพเชิงลบ (negative politeness) นั้นจำเป็นกับการบังคับ (impositives) ซึ่งเป็นวัจนกรรมถูกมองว่าเป็น ความไม่สุภาพแต่กำเนิด เช่น การสั่ง การขอร้อง การโฆษณา ยกเว้นการเชื้อเชิญ การเชื้อเชิญแม้จะเป็นการแสดง การบังคับ แต่ทว่าถูกจัดว่าเป็นความสุภาพแต่กำเนิด (Leech, 1983) ในทางตรงข้าม การกล่าวผูกพัน (commissives) เช่น การสัญญา การสาบาน และการเสนอให้ กลับถูกมองว่าสุภาพแต่กำเนิด อย่างไรก็ตาม การกล่าวอ้างเรื่องความ(ไม่)สุภาพแต่กำเนิดตามประเภทของวัจนกรรมเฉพาะประเภทใดประเภทหนึ่งของลีสั้น ถูกโจมตีและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในหมู่นักภาษาศาสตร์ เช่น เฟรเซอร์ (Fraser, 1990) มาเกวส-ไรเตอร์ (Márquez-Reiter, 2000) วัตต์ส (Watts, 2003) โดยมาเกวส-ไรเตอร์ ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ระบุวัจนกรรมประเภทต่างๆ ว่าเป็นแสดงถึงความ(ไม่)สุภาพแต่กำเนิด โดยไม่พิจารณาถึงบริบทของสถานการณ์ และสังคม วัฒนธรรมเลย ตัวอย่างเช่น การสั่ง และการวิพากษ์วิจารณ์ ถูกมองว่าไม่สุภาพแต่กำเนิด แต่ทว่าในบริบทวิชาการ นั้น การแสดงความไม่เห็นด้วย และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีหลักฐาน และมีเครื่องยืนยันชัดเจนนั้น กลับเป็นที่ ยอมรับได้ และถูกมองว่าเป็นประโยชน์ต่องานวิชาการ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขงานของผู้เขียนเอง หรือการแสดง ความไม่เห็นด้วย และการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับเกมกีฬาในหมู่เพื่อนที่บ้านหรือที่ผับ ก็ล้วนแต่ไม่เชื่อมโยงกับการ เผชิญหน้าหรือก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยาก (Sifianou, 2012) อีกตัวอย่างหนึ่งคือ สถานการณ์เมื่อพ่อแม่ออก คำสั่งกับลูก เช่น “ไปนอนเดี๋ยวนี้” คำสั่งเช่นนี้อาจจะไม่ถูกมองว่าไม่สุภาพ ดังนั้นแล้ว ปัจจัยทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง บทบาททางสังคม และวัฒนธรรม มีผลอย่างยิ่งต่อการพิจารณาวัจนกรรม เช่นนี้แล้ว การให้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความสุภาพอย่างสมบูรณ์ดูเหมือนว่าจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

หลักความสุภาพของลีสมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดของแล็กคอฟฟ์ในหลายด้าน ได้แก่ ทั้งสองทฤษฎี มุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ความสุภาพทางภาษาตัวอักษร (linguistic level) ไม่เหมาะกับการศึกษาความสุภาพทาง ปฏิสัมพันธ์ (interactional level) หรือการศึกษาระดับสูงกวาระดับประโยค หลักความสุภาพของลีสอาจจะเป็น ประโยชน์ในบางส่วนกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเขียน หรือที่เก็บ ข้อมูลจากแบบทดสอบ เช่น นิมาห์ (Ni'mah, 2009) ได้ศึกษาความสุภาพทางภาษาจากภาพยนตร์ ส่วนชูและเปา (Zhu & Bao, 2010) ได้ศึกษา เปรียบเทียบหลักความสุภาพทางภาษาระหว่างภาษาจีนและภาษาตะวันตก ผ่านแบบทดสอบเช่นกัน แต่ทว่า ชูและเปากลับพบความแตกต่างที่ขัดแย้งกับสิ่งที่ลีสได้อ้างไว้ โดยลีสได้กล่าวว่าหลักรู้ผ่อนหนักผ่อนเบา (Tact Maxim) นั้นสำคัญที่สุดในหลักทั้งหมดที่ลีสได้เสนอไป แต่จากมุมมองของประเพณีจีนนั้น พฤติกรรมของ คนจีนนั้น ยึดติดกับความคาดหวังทางสังคม นั่นคือ คนบางคนมีสิทธิ์ที่จะสั่ง ขอร้อง แนะนำ ตักเตือน หรือข่มขู่ คนอื่น ในขณะที่คนบางคนก็ต้องยอมรับพฤติกรรมเหล่านั้น ประเด็นนี้อาจพูดอีกนัยหนึ่งได้ว่า หลักเคารพและ การแสดงความถ่อมตนเป็นสิ่งที่คนจีนมักจะถือปฏิบัติ เหตุการณ์เช่นเดียวกันนี้ถูกพบในการศึกษาพฤติกรรมของ คนญี่ปุ่นเช่นกัน โดยมีซุทานิ และมิซุทานิ (Mizutani & Mizutani, 1987) อ้างว่าการชื่นชมยินดี หรือการ สรรเสริญคนอื่นไม่ได้รับการนิยมในทางปฏิบัติจากคนญี่ปุ่น โดยคนญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะอดกลั้นไม่ชื่นชมรูปร่าง หน้าตา ความสามารถ หรือทักษะของคนอื่นตรงๆ เนื่องจากคนญี่ปุ่นมักจะเลือกที่จะแสดงออกโดยอ้อม เช่นนั้น แล้วการขอให้ช่วยพรคนอื่นตรงๆ อาจถูกมองได้ว่าไม่สุภาพสักเท่าไร การศึกษาเหล่านี้บอกเป็นนัยได้ว่าการนำ หลักความสุภาพของลีสไปใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมการสื่อสารของคนตะวันออก อาทิ คนจีน และคนญี่ปุ่น

ดูเหมือนจะมีเกิดความยุ่งยาก และต้องปรับหลักดังกล่าว เพื่อให้สอดคล้องและอธิบายพฤติกรรมสื่อสารของคนตะวันออกได้

บทสรุป

บทความวิชาการฉบับนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงจุดแข็ง และจุดบกพร่องของกฎความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์ และหลักความสุภาพของลิชแล้ว โดยแนวคิดทั้งสองนี้มีข้อต่อที่เหมือนกันคือ แนวคิดทั้งสองมุ่งเน้นศึกษาแค่ตัวผู้ฟังเท่านั้น และละเลยที่จะศึกษาผู้พูด นั้นแสดงว่าแนวคิดดังกล่าวยังไม่ได้มองรอบด้าน ไม่ได้มองพฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนถึงคุณภาพหรือหน้าตาของทั้งผู้พูดและผู้ฟังทุกมิติตามการมีปฏิสัมพันธ์ (Arundale, 1999, 2006) และไม่สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนถึงคุณภาพหรือหน้าตาและความหมายที่สื่อออกมาได้อย่างแท้จริง ซึ่งความหมายในการสื่อสารหนึ่งๆ นั้น ต้องประกอบกันจากทั้งผู้พูดที่สื่อความ และผู้ฟังที่ตีความหมายดังกล่าว

นอกจากนี้ แนวคิดทั้งสองมุ่งเน้นศึกษาแค่ระดับคำและประโยค (sentence level) โดยกำหนดลักษณะทางภาษาที่แสดงถึงความ(ไม่)สุภาพอย่างชัดเจน (linguistic politeness) มากเกินไป ซึ่งตัวอย่างที่ยกมานั้นมีความโน้มเอียงเข้าหาภาษาตะวันตก เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น และขาดมุมมองที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของภาษาตะวันออก ซึ่งภาษาตะวันออกหลายๆ ภาษามีความเชื่อมโยงกับลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ความเชื่อ ของคนในแต่ละภาษา ทำให้นักวิจัยที่ศึกษาภาษาตะวันออก ผู้ซึ่งนำแนวคิดของแเล็กคอฟฟ์ หรือแนวคิดของลิชไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยของตน ประสบปัญหาในการวิเคราะห์ภาษาตะวันออก นักวิจัยบางคน เช่น ชูและเปา (Zhu & Bao, 2010) จำเป็นต้องปรับแนวคิดทั้งสองให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของภาษาตะวันออกที่ตนกำลังศึกษา อย่างไรก็ตาม โดยมากแล้วแทบจะไม่มีการศึกษาพฤติกรรมสื่อสารที่สะท้อนคุณภาพหรือหน้าตาของคนเอเชียผ่านภาษาตะวันออก ที่ประยุกต์ใช้แนวคิดสองแนวคิดนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมไทย

ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นการยากที่จะกล่าวว่ากฎความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์ และหลักความสุภาพของลิชสามารถประยุกต์ใช้ในวัฒนธรรมตะวันออกได้จริง รวมทั้งคำอ้างของแเล็กคอฟฟ์ และลิช ที่ว่าทฤษฎีของตนที่ได้เสนอไปนั้นมีลักษณะเป็นสากล (universal) สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุกภาษาและวัฒนธรรม คงไม่สามารถยืนยันด้วยข้อพิสูจน์ทางวิชาการได้เช่นนั้น เนื่องจากการขาดงานวิจัยมากพอที่สนับสนุนได้เช่นนั้น นอกจากนี้ มีความโน้มเอียงที่ว่าแนวคิดทั้งสองไม่สามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษาพฤติกรรมสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพในสังคมตะวันออกได้ เนื่องด้วยการละเลยลักษณะเฉพาะของภาษาตะวันออกและข้อจำกัดอื่นๆของทั้งกฎความสุภาพของแเล็กคอฟฟ์ และหลักความสุภาพของลิช

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ปาจรีย์ นิพาสพงษ์. (2552). “ระดับและรูปแบบความตระหนักเชิงวัจนปฏิบัติศาสตร์ของผู้เรียนภาษาอังกฤษชาวไทยและเจ้าของภาษาชาวอเมริกัน.” *Veridian E-Journal SU* 4, 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 704-728.

โรม จิราอนุกรม. (2537). *ภาษาศาสตร์แนวปฏิบัตินิยม*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุจริตลักษณ์ ตีผดุง. (2552). *วัจนปฏิบัติศาสตร์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.

ภาษาต่างประเทศ

Arundale, R. B. (1999). “An alternative model and ideology of communication for an alternative to politeness theory.” *Pragmatics* 9, 1: 119-153.

_____. (2006). “Face as relational and interactional: A communication framework for research on face, facework, and politeness.” *Journal of Politeness Research* 2: 193-216.

Blum-Kulka, S. (2005). “The metapragmatics of politeness in Israeli society.” In *Politeness in Language: Studies in Its History, Theory, and Practice*. 2nd ed., 255-280. Edited by Watts, R. J., Ide, S., & Ehlich, K. Berlin: Mouton de Gruyter.

Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.

Brown, R., & Gilman, A. (1960). “The pronoun of power and solidarity.” In *Style in Language*, 253-276. Edited by Sebeok, T. A. Cambridge: MIT Press.

Chun, M. (2005). “Culture-specific concepts of politeness for offering advice”. In *Proceedings of the 10th Pan-Pacific Association of Applied Linguistics*, 287-296. January 31, 2005. Japan: PAAL Journal.

Eelen, G. (2001). *A Critique of Politeness Theories*. Manchester: St. Jerome.

Fraser, B. (1990). “Perspective on politeness.” *Journal of Pragmatics* 14, 2: 219-236.

Grice, H. P. (1975). “Logic and Conversation.” In *The Discourse Reader*, 76-88. Edited by Jaworski, A. & Coupland, N. (1999). London: Routledge.

Gu, Y. (1990). “Politeness phenomena in modern Chinese.” *Journal of Pragmatics* 14, 2: 237-257.

Hobbs, P. (2003). “The medium is the message: politeness strategies in men’s and women’s voice mail messages.” *Journal of Pragmatics* 35: 243-262.

- Ide, S. (1989). "Formal forms and discernment: two neglected aspects of universals of linguistic politeness." **Multilingua Journal of Cross Cultural and Interlanguage Communication** 8, 2-3: 223-248.
- Karafoti, E. (2007). "Politeness, gender and the face of the speaker." **Camling**: 120-126.
- Khanittanan, W. (1988). "Some Observations on Expressing Politeness in Thai." **Language Science** 10, 2: 353-362.
- Kummer, M. (2005). "Politeness in Thai." In **Politeness in Language: Studies in its History, Theory and Practice**. 2nd ed., 325-336. Edited by Watts, R. J., Ide, S., & Ehlich, K. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Lakoff, R. (1973a). "Language and woman's place." **Language in Society** 2, 1: 45-80.
- _____. (1973b). "The logic of politeness: or, minding your P's and q's." **Chicago Linguistic Society** 9: 292-305.
- Leech, G., N. (1983). **Principles of Pragmatics**. Essex: Longman.
- Locher, M. A. (2004). **Power and Politeness in Action**. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Ni'mah, D. (2009). "Maxims of Politeness Principles Found in "The Prince and Me" Movie." M.A. thesis, Maulanna Malik Ibrahim State Islamic University of Malang.
- Márquez-Reiter, R. (2000). **Linguistic Politeness in Britain and Uruguay: A Contrastive Study of Requests and Apologies**. Amsterdam: John Benjamins Publishing.
- Mizutani, O., & Mizutani, N. (1987). **How to Be Polite in Japanese**. Tokyo: Japan Times.
- Palakornkul, A. (1975). "A socio-linguistic study of pronominal usage in spoken Bangkok Thai." **International Journal of the Sociology of Language** 5: 11-41.
- Panpothong, N. (2001). "Thai ways of saying "NO" to a request. **Manusya: Journal of Humanities** 4, 2: 63-76.
- Phukanchana, T. (2004). "Politeness in Thai Culture: Strategies of Disagreeing" Paper presented at the annual meeting of the International Communication Association, New Orleans Sheraton, New Orleans, L.A., May 27.
- Pilegaard, M. (1997). "Politeness in written business discourse: A textlinguistic perspective on requests." **Journal of Pragmatics** 28, 2: 223-244.
- Searle, J. R. (1977). "A classification of illocutionary acts." **Language in Society** 5, 1: 1-23.
- Sifianou, M. (2012). "Disagreements, face and politeness." **Journal of Pragmatics** 44, 12: 1554-1564.

- Sodsongkij, M. (2006). "The use of address terms in modern Thai and Chinese language: A comparative study." **Journal of Faculty of Human Science and Social Science** 3, 2: 41-61.
- Spencer-Oatey, H. (1996). "Reconsidering power and distance." **Journal of Pragmatics** 26, 1: 1-24.
- Watts, R. J. (2003). **Politeness**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zhu & Bao (2010). "The pragmatic comparison of Chinese and western "politeness" in cross-cultural communication." **Journal of Language Teaching and Research** 1, 6: 848-851.